

Monipaikkaisten asukkaiden osallistaminen kuntien elinvoimatyöhön

FL, HTK Ursula Sievänen 20.9.2023

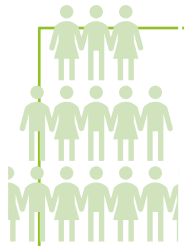
Selvitystyön sisältö

Alueelle muuttaneiden
entisten monipaikkaisten
alkuhaastattelut

Kirjallisuusselvitys
elinvoimaan vaikuttavista
tekijöistä ja
osallistamisesta

Kyselyn suunnittelu ja
toteuttaminen

Kyselyn tulosten
analysointi ja
johtopäätökset

Elinvoimasta

- ▶ Elinvoima ymmärretään laajasti, yhtä määritelmää sille ei ole
- ▶ Elinvoima käsittää nykyään myös ”pehmeiden” tekijöiden eikä pelkästään ”kovien” tekijöiden kautta. Elinvoimaan liitettyjä osatekijöitä ovat muun muassa:
 - ▶ kunnan taloudellinen tilanne
 - ▶ Väestökehitys
 - ▶ henkilöstöresurssit työvoimassa
 - ▶ Liikenneyhteydet
 - ▶ tiivis yhdyskuntarakenne
 - ▶ strategisen johtamisen mallit
 - ▶ Yhteisöllisyys
 - ▶ Kulttuuri
 - ▶ Elinympäristö

Tutkijoiden käsityksiä elinvoimasta

- ▶ Vanhoja toimintatapoja olisi kyseenalaistettava ja sopeutumiskeinoja olisi kehitettävä.
- ▶ Elinvoimapolitiikan päätavoitteena pitäisi olla koko kuntayhteisön hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen, eikä pidä rajautua pelkästään elinkeinoelämän toimintaedellytysten rakentamiseen ja ylläpitoon
- ▶ Kunnalta voi löytyä potentiaalia kehittyä ja kehittää aluettaan, vaikka väestö sen alueella vähenee ja taloudellinen pohja kutistuu
- ▶ Tutkimuksissa korostuu kansalaisyhteiskunnan ja henkisen pääoman merkitys elinvoiman perustana, jolloin elinvoimajohtamisessa merkittäviä asioita ovat
 - ▶ kunnan sosiaalinen pääoma,
 - ▶ paikallisidentiteetti,
 - ▶ eri toimijoiden osallisuus,
 - ▶ yhteisöllisyys ja
 - ▶ kunnan alueen kulttuuri.
- ▶ Kunnan yhteisöllisyyden tila ja toimintamahdollisuudet ovat kytköksissä kunnan asukkaiden sosiaaliseen hyvinvointiin.

Selvityksiä kunnista koronan jälkeen

- ▶ Vapaa-ajan asukkaiden rooli kunnan elinvoiman osatekijänä on tänä päivänä merkittävä.
- ▶ Paikkariippumattomuuden myötä kaksoiskuntalaisuus kiinnostaa ja moni haluaisi viettää kesämökkipaikkakunnallaan vähintään puolet vuodesta.
- ▶ Yritystoiminta ja työn tekeminen ovat yhä vähemmän sidoksissa paikkaan ja sijaintiin tietoliikenneyhteyksien ja digitaalisaation ansiosta.
- ▶ Elinvoiman aktiivinen johtaminen on yksi kunnan olemassaolon edellytyksistä.
- ▶ Johtaminen vaikuttaa myös suoraan kunnan maineeseen, brändiin sekä houkuttelevuuteen niin henkilöstön kuin yritysten osalta.

Menestyksen avaimet

- ▶ 2000-luvulla on kaupunkitutkimuksessa huomattu ensin taiteen, paikallisen median ja kulttuuriperinnön merkitys yhdyskuntakehittämisessä, ja sittemmin
- ▶ On syntynyt käsite luovasta taloudesta ja luovasta luokasta, joilla on havaittu olevan merkitys alueiden elinvoiman kannalta.
- ▶ 2000-luvulla perinteisten teollisuuden alojen ja yritysten sijoittuminen ei enää olekaan ollut ratkaisevaa keskittymien menestyksessä vaan luova liikkuva luokka hakeutuu tietäntyyppisille alueille ja synnyttävät uusia yhteisöjä, joiden perässä yritykset liikkuvat
- ▶ Luova luokka tarkoittaa tässä yhteydessä laajemmin asiantuntija-, teknologia-, yrityspalvelu-, johtamisen ja kulttuurin alalle sijoittuvia ammattikuntia
- ▶ Richard Floridan on tutkimuksissa todennut, että menestyneitä alueita ja keskittymiä yhdistää 3 asiaa (3T-malli)
 - ▶ Teknologia,
 - ▶ Talentti (osaaminen) ja
 - ▶ Toleranssi (suvaitsevaisuus)
- ▶ Luovien luokkien keskittymät tulevat olemaan tulevaisuuden menestyjiä, niille alueille alkaa hakeutua entistä enemmän osaajia ja esimerkiksi kuntien rekrytointiongelmien voi tulla ratkaisuja
- ▶ Vrt. Mathildedal, Karkkila, Pyhtää
- ▶ Pikkukunnilla ei ole mitään syytä luovuttaa ja jättäytyä taantuvaksi kunnaksi!

Riitelevä kunta pilaa imagonsa, kuntaprofessori varoittaa – ”Se ei houkuttele asukkaita, yrityksiä eikä työntekijöitä”

Kunta- ja aluejohtamisen professori Arto Haveri on huolissaan kuntien eriytymiskehityksestä. Kaupunkiseudut kasvavat ja pienet, syrjäiset maaseutukunnat taantuvat. Lääkkeeksi hän ehdottaa kunnallisen itsehallinnon lisäämistä.

Meeri Ylä-Tuuhonen

12.9.2023 klo 12:00

Kuntalehti 12.9.2023

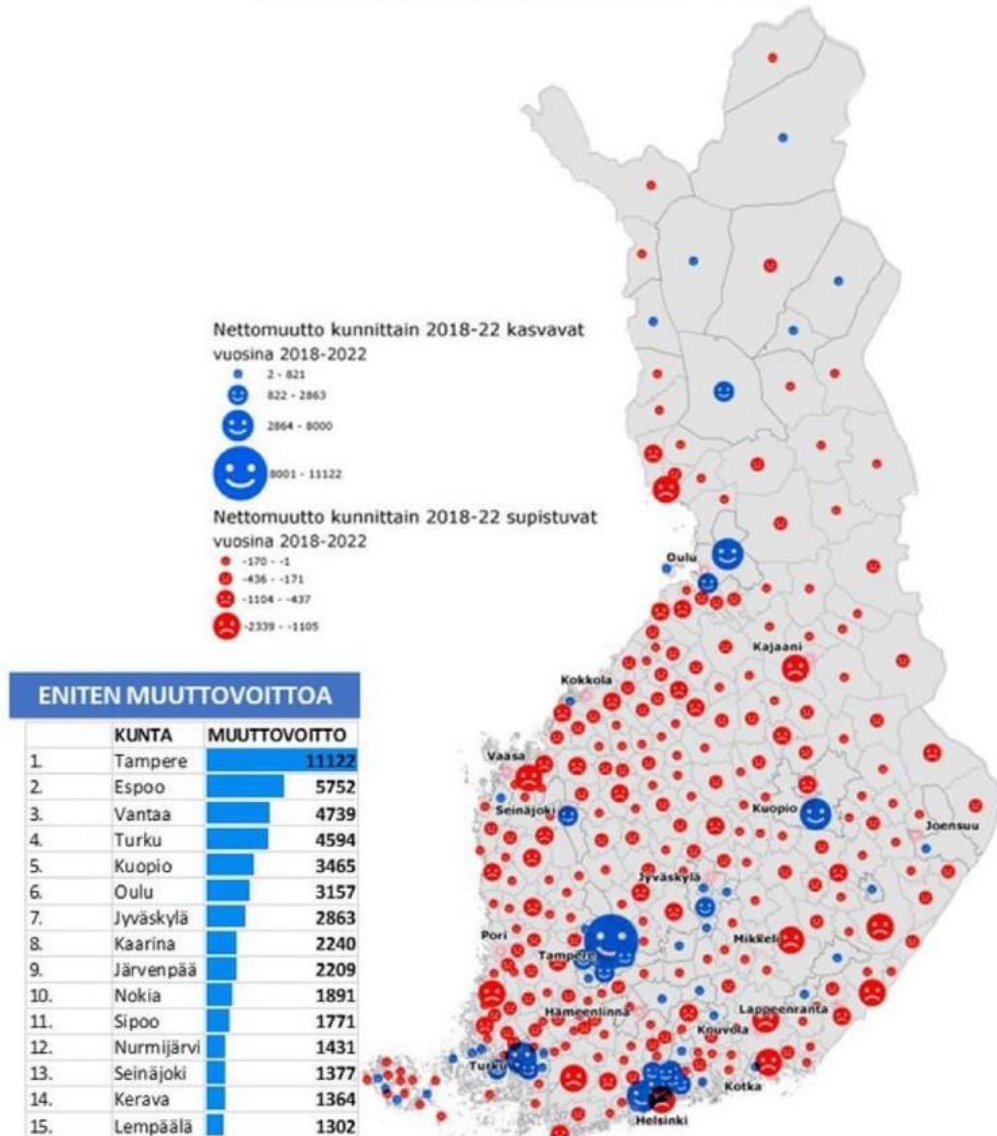
Sote-uudistuksen jälkeisessä ajassa Haveri ennustaa taloudellisia haasteita etenkin niille kunnille, joissa ei puhalleta yhteen hiileen.

– Kuntien menestyminen ja elinvoimaisuus ovat entistä enemmän kiinni siitä, löydetäänkö kunnassa yhteiset tavoitteet. Riitelevä kulttuuri vie kaiken pohjan kunnan kehitystyöltä.

Kyse on myös imagosta, Haveri muistuttaa, sillä riitelevä kunta ei ole vetovoimainen. Se ei houkuttele asukkaita, yrityksiä eikä työntekijöitä, hän sanoo.

KUNTIEN VÄLINEN NETTOMUUTTO

kunnittain vuosina 2018-2022

Lähde: Tilastokeskus, väestö; muuttoliike:
Kartta: Timo Widbom 2023

- ▶ Muuttovoittoisia kuntia on maaseudullakin. Lähikunnistamme esimerkiksi:
 - ▶ Asikkala
 - ▶ Iitti
 - ▶ Luhanka
 - ▶ Kuhmoinen
 - ▶ Toivakka
- ▶ Lapissa myös on yllättävän monta muuttovoittokuntaa
- ▶ Onko liikkuva työ mahdollistanut muuttamisen luonnon ja harrastusten ääreen tai kotiseudulle?
- ▶ Vai onko sopuisat ja mieleltään avoimet kunnat vetäneet puoleensa monipaikkaista työtä tekeviä?

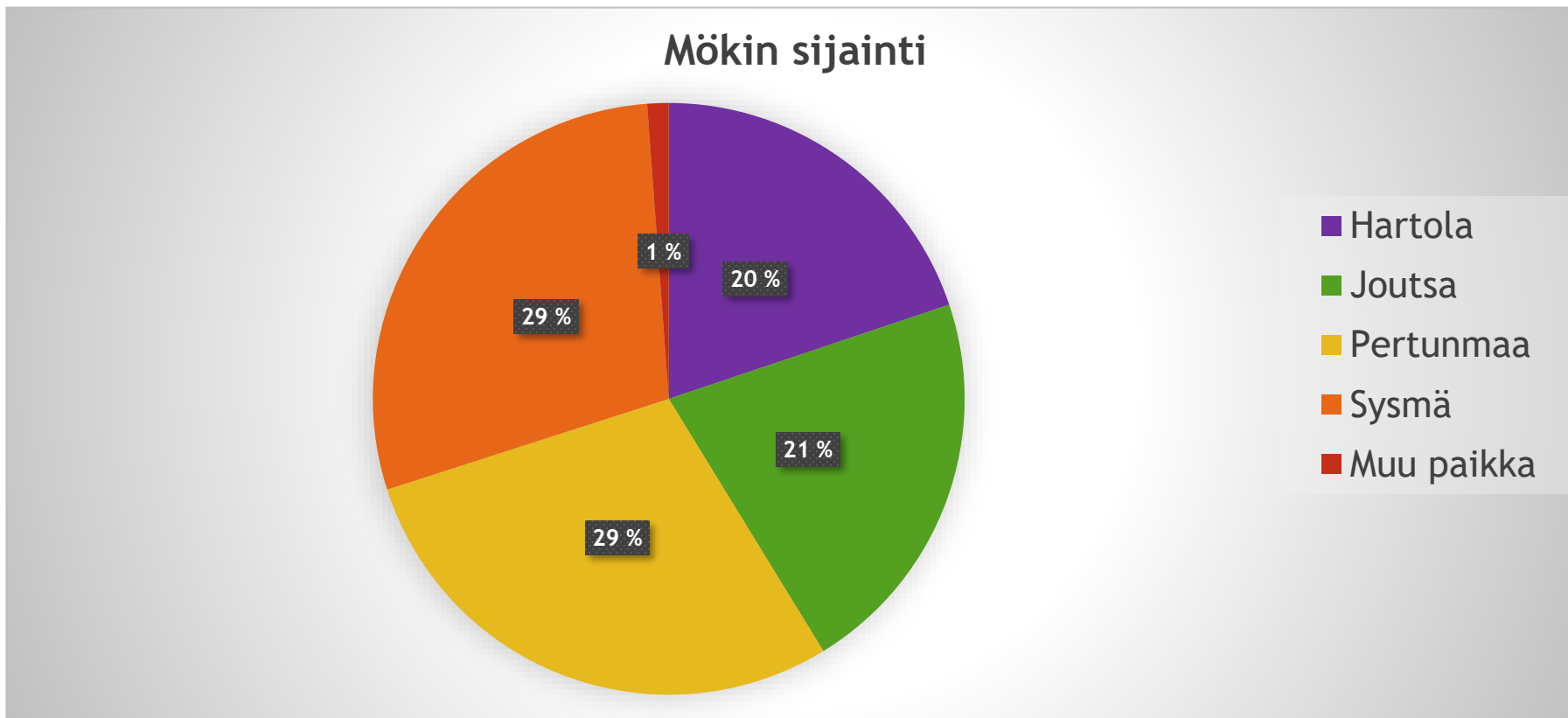
Nelinvoima-alueelle muuttaneiden entisten monipaikkaisten alkuhaastattelut

- ▶ Alkuhaastattelut tehtiin 7 alueelle muuttaneelle entiselle monipaikkaselle asukkaalle. Joka hankekunnasta oli 1-2 haastateltavaa.
- ▶ Alkuhaastatteluista puhkui läpi valtava innostus muutosta kaupungista maalle pikkukuntiin.
- ▶ Haastatelluilla muuttajilla on ollut rohkeutta toteuttaa elämänmuutos, ja moni olikin tullut ilman tietoa uudesta työstä.
- ▶ Muuttajat ovat nopeasti löytäneet paikkansa sekä työmarkkinoilla että yhteisössä.
- ▶ Yrittäjien yhteistyö keskenään ja kunnan kanssa sekä yrittäjien avuksi palkattu henkilö nähtiin laajalti erittäin tärkeäksi.
- ▶ Etätöiden nähtiin myös yleisesti avaavan aivan uusia mahdollisuuksia pikkupaikkakunnille.
- ▶ Alueen huomattava vahvuus on haastateltavien mielestä elinympäristö, jossa asumis- ja elinkustannukset ovat tuntuvasti ruuhkaista pääkaupunkiseutua matalammat.
- ▶ Nelinvoimaa-kuntien sijainnilla tuntuu olevan muuttajien mielestä kaksi hyvää puolta, eli yhtäaikaan etäisyys ja läheisyys pääkaupunkiseudusta.

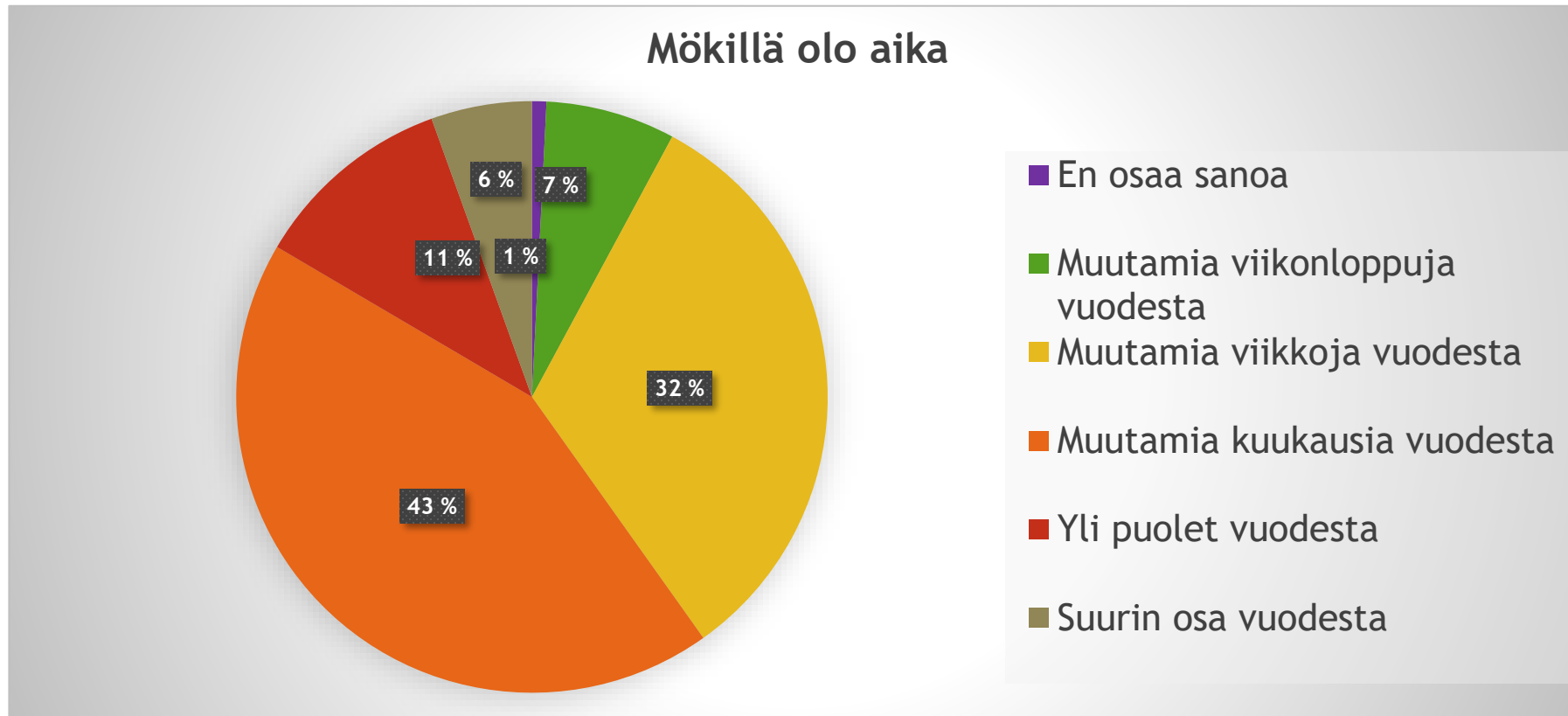
Kysely Hartolan, Joutsan, Pertunmaan ja Sysmän vapaa-ajanasukkailla

- ▶ Kysely toteutettiin netissä 15.5.-15.6.2023.
- ▶ Tarkkaa arviota vapaa-ajan asukkaiden määrästä ei ole. Vapaa-ajan kiinteistöjä on arviolta yhteensä noin 9900. Osa tosin autioituneita tai asuinkelvottomia.
- ▶ Näin ollen tulosten edustavuutta ei voi luotettavasti arvioida.
- ▶ Kyselyn tulokset esitetään pääsääntöisesti kuntien yhteistuloksina.
 - ▶ Jos kuntakohtaiset tulokset erosivat toisistaan merkittävästi (~ 5-10 % tai enemmän), esitetään tulokset jokaisen kunnan osalta erikseen.
- ▶ Vastaajia oli yhteensä 257 ja vastaajien mökit sijaitsivat hankekunnissa.
 - ▶ 3 vastaajaa oli hankekuntien ulkopuolelta, ja heidän vastaukset poistettiin tuloksista.
- ▶ Joka kunnasta yhdelle vastaajalle arvottiin 50 euron lahjakortti palveluihin.

Vastaajien mökin sijainti

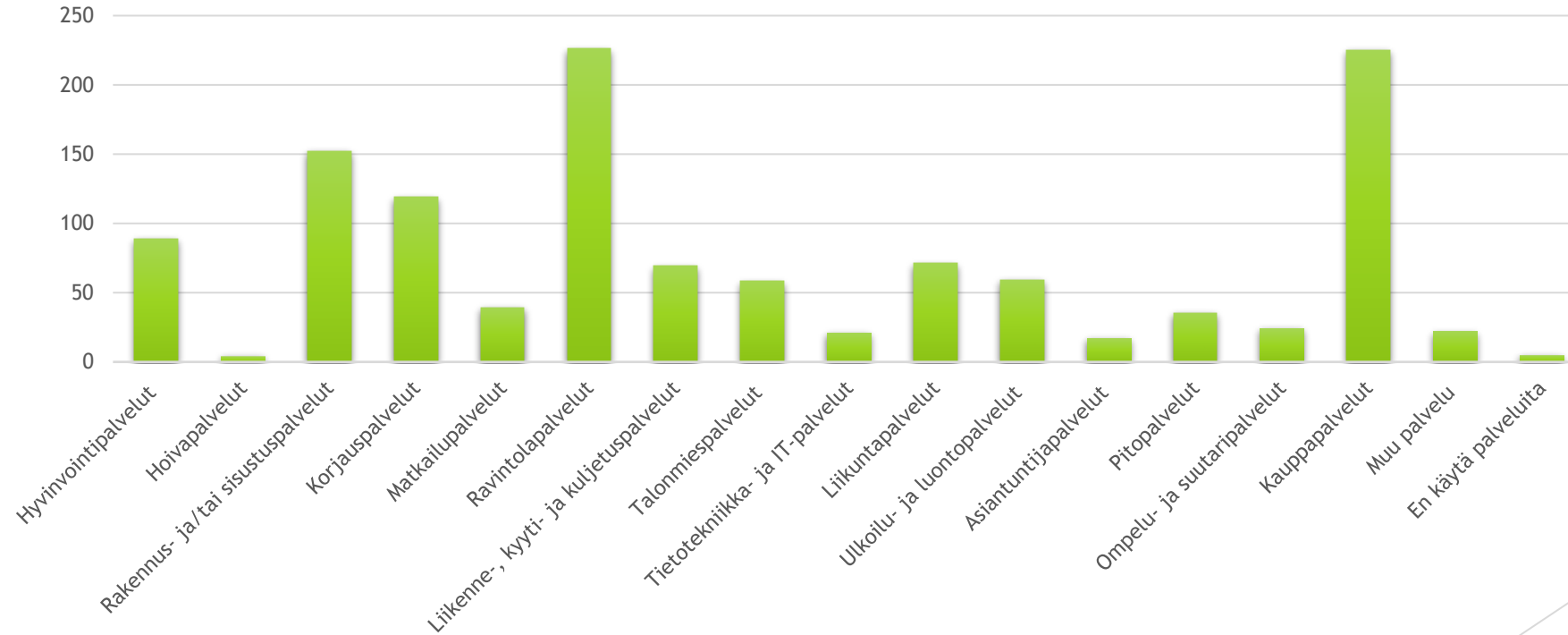

Mökeillä vietetään huomattavan paljon aikaa.
60 % viettää aikaa kuukausia - suurimman
osan vuodesta

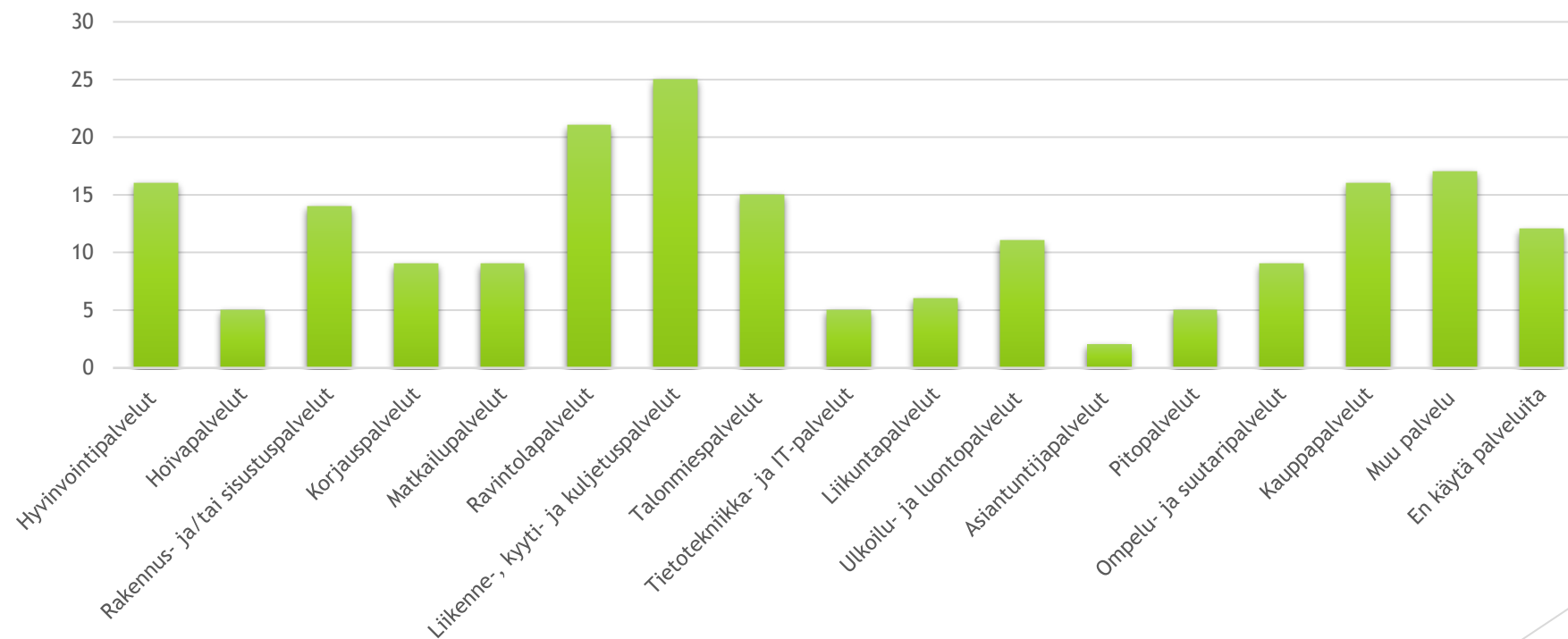
Palveluiden käyttö

Palveluiden käyttö Nelinvoima-kunnissa

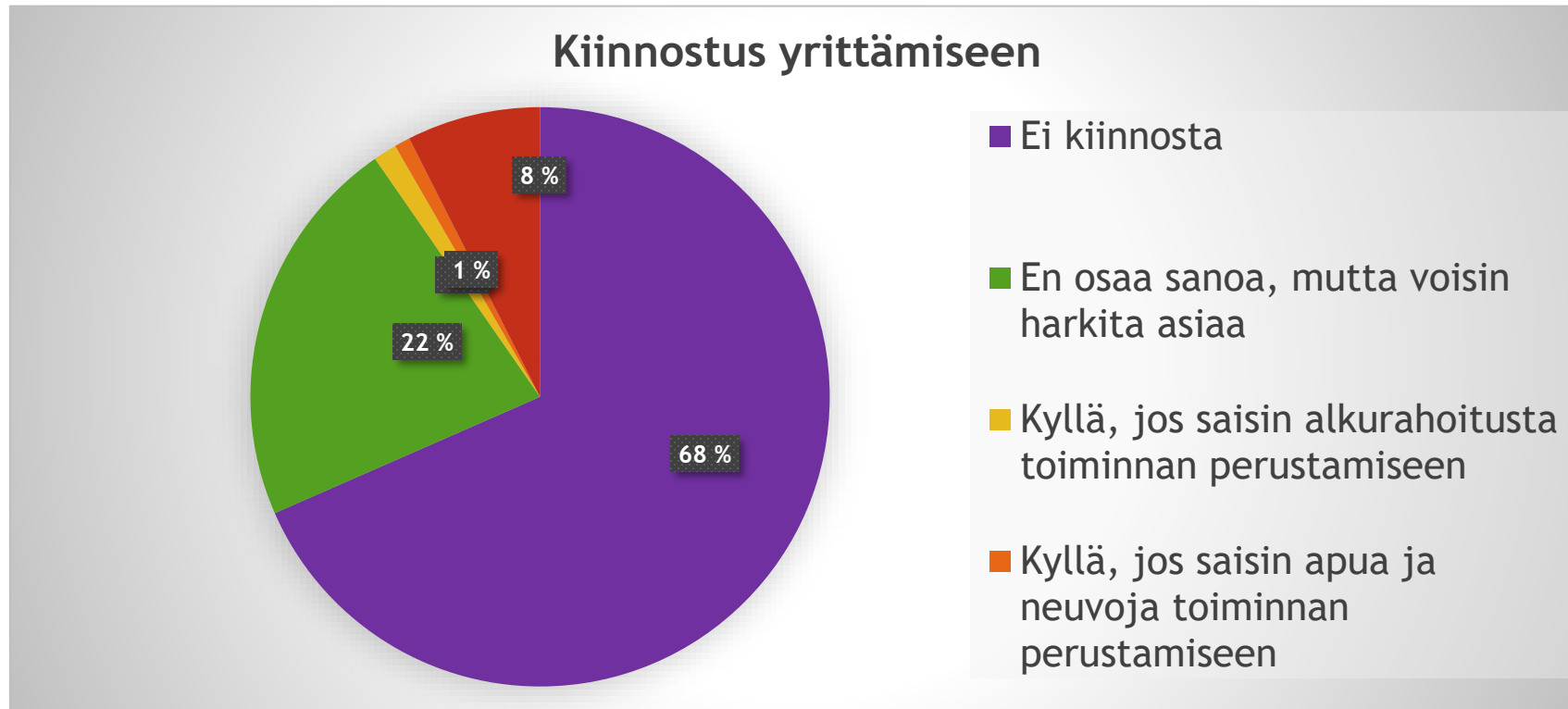
Palveluiden tarve

Palveluiden tarve Nelinvoima-kunnissa

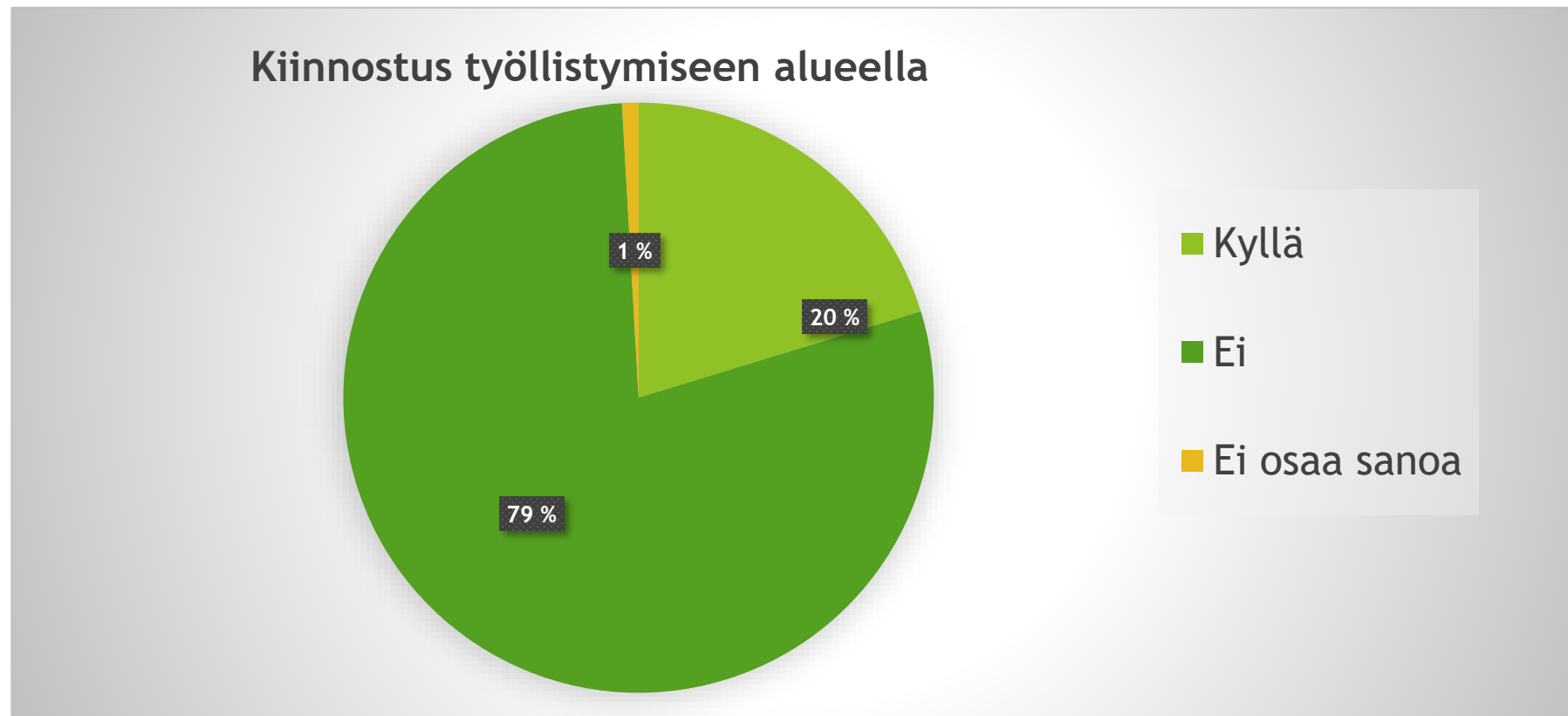

Kiinnostus yrittämiseen

- ▶ Vastaajilla oli monenlaista taitoa ja osaamista, josta voisi olla hyötyä muillekin:
 - ▶ esimerkiksi lasten- ja lemmikinhoidon, hoiva-alan tai suomen kielen opetuksen osaaminen, eräopastaidot, kirjanpito, IT- ja juridinen osaaminen, graafisen suunnittelun taidot, puutarhanhoitotaidot
- ▶ 30 % vastaajista on kiinnostunut yrittämisestä tai yritystoiminnan siirtämisestä alueelle

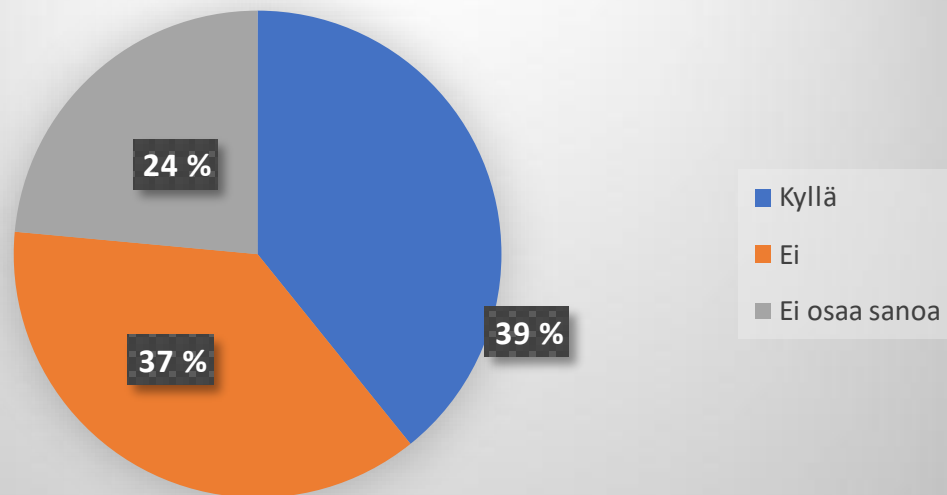

Kiinnostus työllistymiseen alueelle

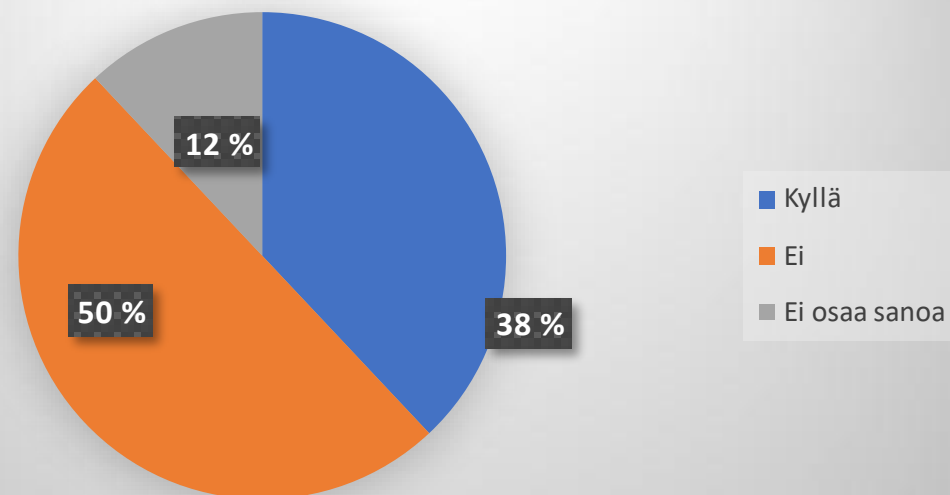

Kiinnostus muuttaa vapaa-ajan asunto ympärivuotikseksi ja muuttaa alueelle / Hartola

Mökki ympärivuotiseksi Hartolassa?

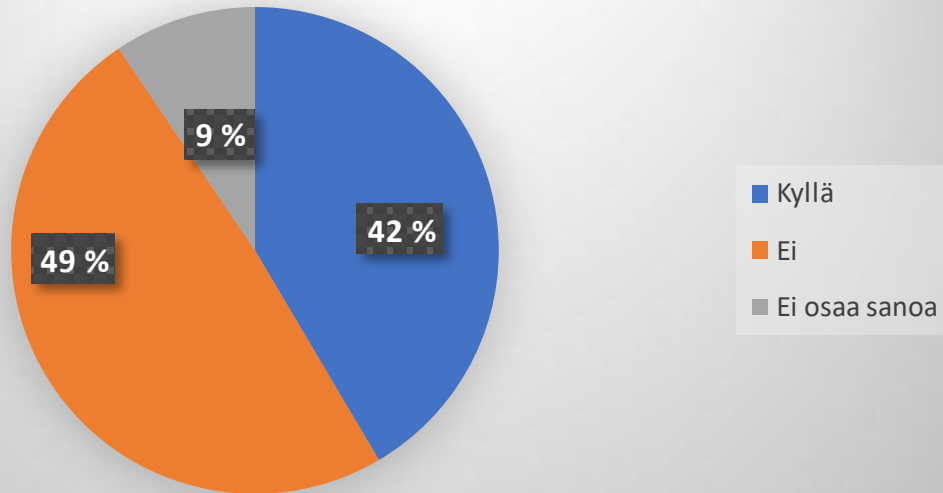

Kiinnostus muuttoon Hartolassa

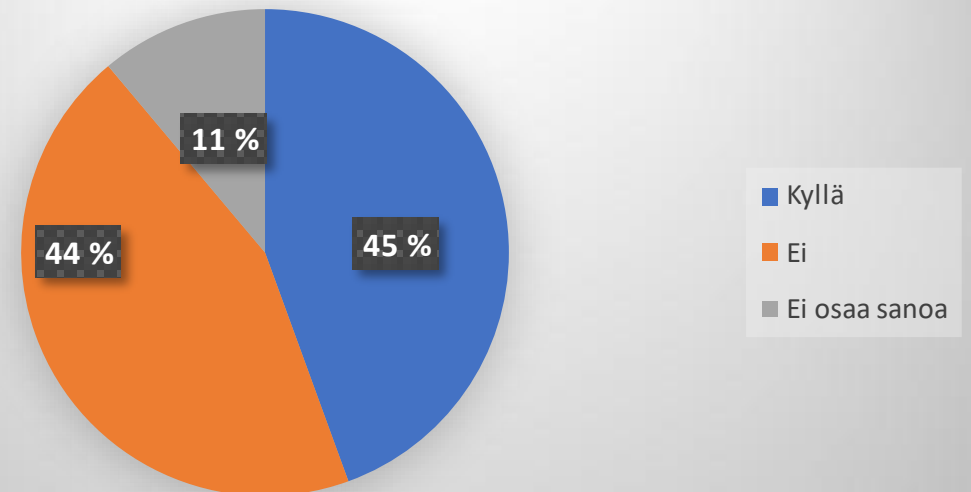

Kiinnostus muuttaa vapaa-ajan asunto ympärivuotikseksi ja muuttaa alueelle / Joutsa

Mökki ympärivuotiseksi Joutsassa

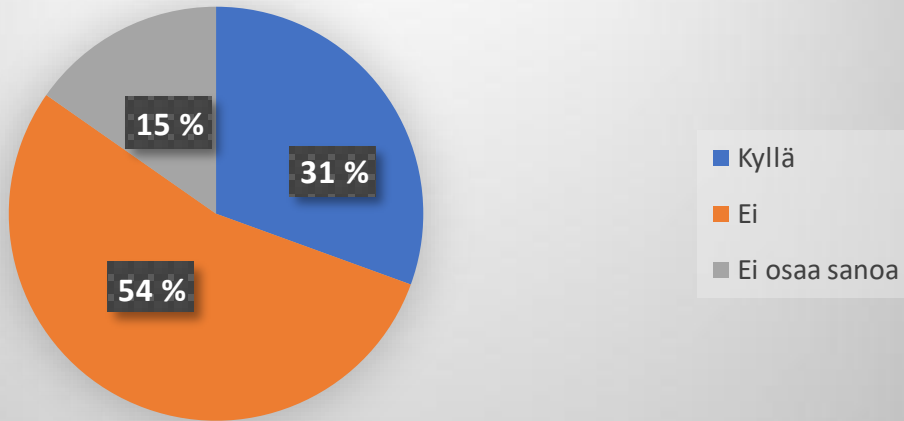

Kiinnostus muuttoon Joutsassa

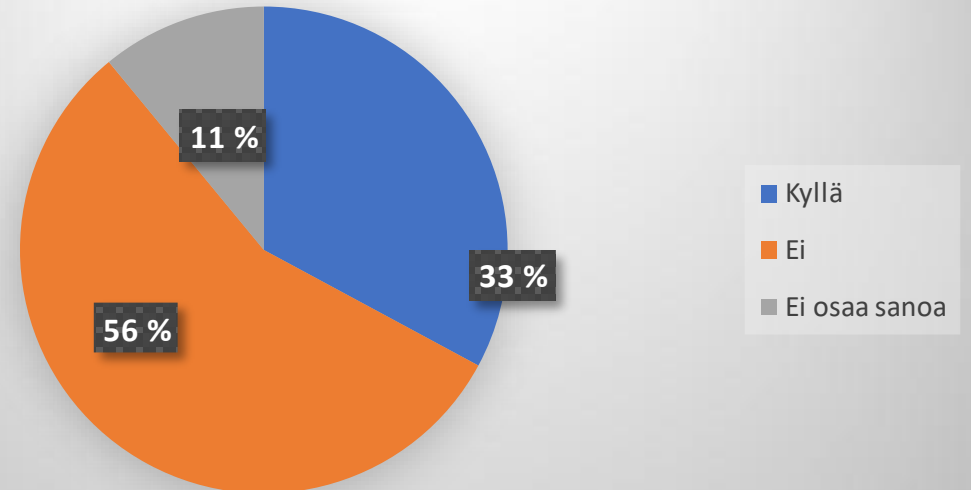

Kiinnostus muuttaa vapaa-ajan asunto ympärivuotikseksi ja muuttaa alueelle / Pertunmaa

Mökki ympärivuotiseksi Pertunmaalla?

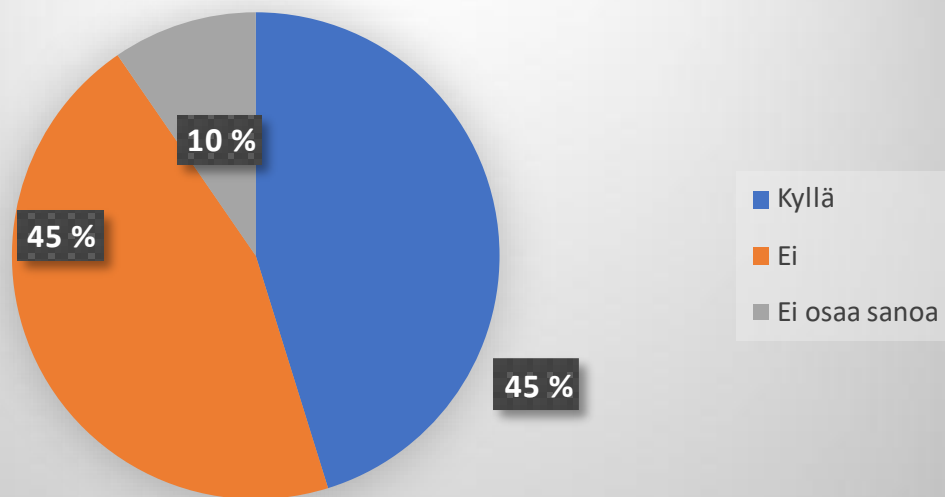

Kiinnostus muuttoon Pertunmaalla

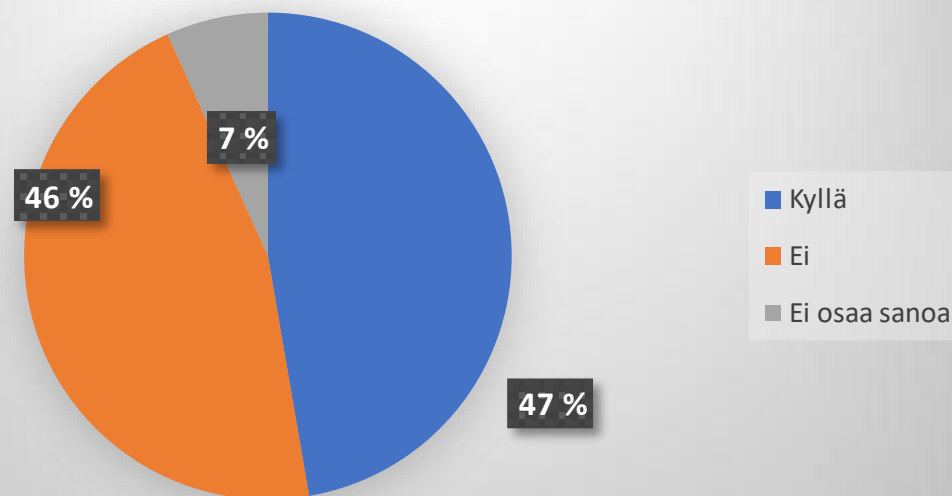

Kiinnostus muuttaa vapaa-ajan asunto ympärivuotikseksi ja muuttaa alueelle / Sysmä

Mökki ympärivuotiseksi Sysmässä?

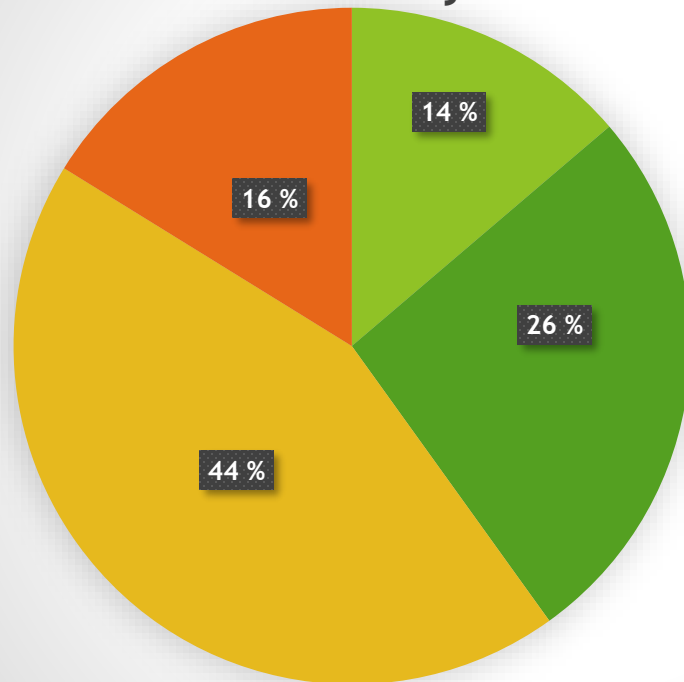

Kiinnostus muuttoon Sysmässä

Kiinnostus elinvoimatyöhön

Kiinnostaako elinvoimatyö

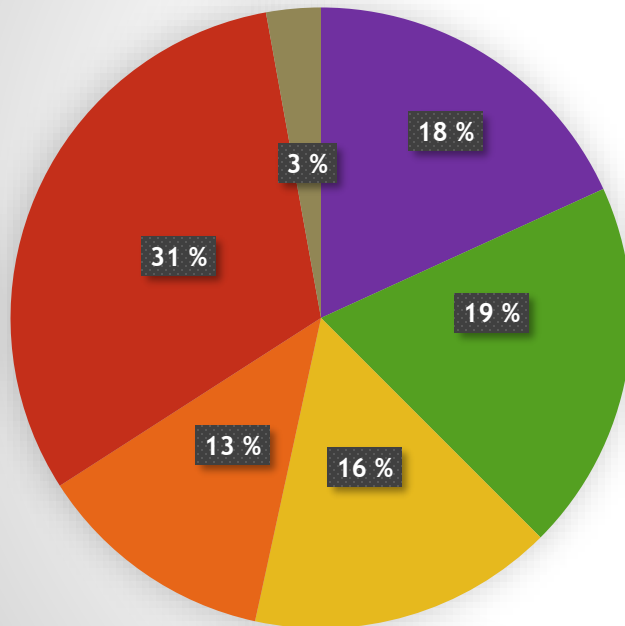

- Kyllä
- Ehkä
- Ei
- Ei osaa sanoa

Miten osallistuisin

- Raporttiin on koottu erilaisia yhteiskehittämisen ja osallistamisen menetelmiä

Mieluisin osallistumismuoto

- Kuntien viralliset tapaamiset
- Vapaamuotoiset tapaamiset
- Tilaisuudet kylätapahtumien yhteydessä
- Vapaaehtoistyö
- Kyselyt
- Muu tapa

Yhteenveto ja johtopäätökset

- ▶ Vapaa-ajan asukkaissa on huomattavaa elinvoimapotentiaalia pienille keskittymille, ja kuntien on aiheellista osallistaa vapaa-ajan asukkaita monin keinoin kuntien elinvoimatyöhön.
- ▶ Eniten hankekuntien vapaa-ajan asukkaat käyttivät kauppa- ja ravintolapalveluita, joiden jälkeen seuraavaksi eniten käytettiin rakennus- ja sisustus- sekä korjauspalveluita.
- ▶ Palveluiden tarve jakaantui tasaisemmin, ja eniten kaivattiin liikennepalveluita ja ravintolapalveluita. Palveluiden tarpeissa oli kuntakohtaisia eroja:
 - ▶ Hartolassa kaivataan eniten kauppapalveluita, Joutsassa liikennepalveluita, Pertunmaalla hyvinvointi- ja liikennepalveluita ja Sysmässä eniten ravintolapalveluita.
- ▶ Osin ongelma saattaa olla se, että palveluita, joita on jääty kaipaamaan, ei jostain syystä löydetty ole tai palvelua ei ole huomattu hakea naapurikunnan puolelta, jossa palvelua saattaisi hyvinkin olla. Joku totesi avovastauksissa, että tietoa palveluista ja tekijöistä on tosi huonosti saatavilla.

- ▶ Kiinnostusta yritystoimintaan tai olemassa olevan yrityksen siirtämiseen oli 30 % vastaajista.
- ▶ Syy kiinnostuksen puutteeseen yrittämisen tai työllistymisen osalta oli yleisimmin se, että vastaaja oli eläkkeellä, mutta myös esimerkiksi asiakasmäärien riittävyyttä pohdittiin.
 - ▶ Alkurahoitus tai neuvonnan tarve olisi hyvin harvalla vastaajalla kynnyskysymyksenä yrittämisen aloittamisessa.
- ▶ Kiinnostusta työllistyä alueelle oli noin 20 %:lla vastaajista.
- ▶ Vastaajista peräti noin 40 % oli kiinnostunut muuttamaan vapaa-ajan asuntonsa ympärivuotiseksi ja saman verran oli kiinnostunut muuttamaan mökkikuntaansa.
 - ▶ Nykyisiä rakennusvalvontojen säännöksiä ei tunnuta tuntevan, vaan useammat epäilivät asiassa tulevan ongelmia kunnan kanssa.

- ▶ Kuntien elinvoimatyön kannalta kiinnostusta muuttoon mökkipaikkakunnalle voi pitää erityisen merkittävänä tuloksena.
 - ▶ Asukasmääriltään pienissä kunnissa jo kymmenien uusien työikäisten veronmaksajien saaminen kuntaan voi olla kunnan elinkelpoisuuden kannalta merkittävää.
- ▶ Valintakriteereihin kuuluvat elinympäristön lisäksi esimerkiksi ilmapiiri ja maine.
- ▶ Voisiko kunnat kehittää kannustinkeinoja tai apua potentiaalisille tulijoille?
- ▶ Entä tunnistetaanko muuttamisen kannalta kriittisiä tekijöitä, kuten koulukyydit ja liikennepalvelut, ja ollaanko niihin valmiita satsaamaan?
- ▶ Pikkukuntien on tärkeä tehdä parhaansa, että ne saavat kuntiinsa parhaat osaajat, asiantuntijat ja johtajat, ja että nämä pysyvät kunnissa.
 - ▶ Nykymaailmassa parhaat työntekijät ja johtajat valitsevat työpaikkansa – ei toisinpäin – ja sama varmasti toimii kunnissakin.
- ▶ Hyvä kuntajohtaminen ja valtuustotyö on ensisijaista elinvoimatyössä.

Suosituks

- ▶ Kyselytutkimuksen perusteella suositellaan hankekunnille, että ne:
 - ▶ markkinoivat yhteistyössä alueen yrityksiä näkyvästi ja yli kuntarajojen palveluiden tarvitsijoiden ja tarjoajien kohtaamiseksi. Koko alueen yhteinen palveluluettelo koteihin ja nettiin?
 - ▶ tukevat alueen yrittäjien keskinäistä yhteistyötä ja ottavat yrittäjät mukaan kuntien elinvoimatyöhön ja kehittämiseen,
 - ▶ Tunnistavat mahdolliset kriittiset muuttamisen esteet ja poistavat ne
 - ▶ konkreettisesti neuvovat ja avustavat vapaa-ajan asuntojen muuttamisessa ympärivuotisiksi ja tiedottavat nykykäytännöistä laajalti,
 - ▶ tietoisesti vahvistavat yhteisöllisyyttä ja tuovat kuntaa lähemmäs asukkaita ja mökkiläisiä toimimalla aktiivisesti kylätapahtumissa ja sosiaalisessa mediassa jopa kunnanjohtajien kasvoilla, sekä
 - ▶ aktiivisesti osallistavat kiinnostuneita monipaikkaisia kuntien elinvoimatyöhön erilaisin tavoin.
 - ▶ Jokainen kunnan luottamushenkilö- ja viranhaltijajohdossa panostaa omalla toiminnallaan ja käytöksellään hyvän ilmapiirin rakentamiseen kunnassa

Kirjallisuutta

- ▶ Ahonen, V.-V., Savolainen S. (2020). Mitä on kuntien älykäs muutokseen sopeutuminen? Valtioneuvosto.
- ▶ Anttiroiko, A-V. 2023. Luova kaupunkikehittäminen. Tampereen yliopisto. Kurssisivusto <https://anttiroiko.wixsite.com/luovakaupunki> (25.8.2023).
- ▶ Harjuhahto-Madetoja, K. Lehikoinen, M. & Vuorento, R. 2021. Kunnat koronan jälkeen. Loppuraportti. Oxford research Oy, Helsinki. 2021.
- ▶ Hettula, J. 2019. Yhteiskeittämisen keinot aluekehittämisessä. Tampereen yliopisto. Kandidaatintyö, Rakennetun ympäristön tiedekunta.

- ▶ Hyyryläinen, T., Ryynänen, T. & Umeda, R. (2019). "Alustaperustainen hallinta aluekehittämisessä – case japanilainen kotiseutulahjoitusjärjestelmä". Maantieteen päivät 2019, Vaasa, 24.10.2019 – 25.10.2019. Sivut 32–33.
- ▶ Kuntaliitto (2022). Internet-sivusto. Analyysit ja tietoaaineistot: Elinvoimaindikaattori.
- ▶ Kurvinen, A., Jolkkonen A., Lemponen V. & Kahila P. (2022). Pienten kuntien strategiat ja luovat ratkaisut. Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 114. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- ▶ Makkonen, T., & Kahila, P. (2020). Vitality policy as a tool to attract in-migration to rural regions. Migration-Muuttoliike, 46(1), 11–14
- ▶ Paananen, H., Haveri, A. & Airaksinen, J. (2014). Kunta elinvoiman johtajana. Suomen Kuntaliitto, Acta nro 255.